

РОЗДІЛ VII. РЕЦЕНЗІЇ

DOI 10.32782/2786-9156.109.1.213-215
УДК 343.13

Капліна О. В., докторка юридичних наук, професорка, членкиня-кореспондентка Національної академії правових наук України, заслужена діячка науки і техніки України, завідувачка кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків, Україна)
e-mail: o.v.kaplina@nlu.edu.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3654-673X>

АКТУАЛЬНЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ З ПИТАНЬ РОЗРОБЛЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Рецензія на кн.: Коваленко А. В. Криміналістичне вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні: монографія. Київ : Алерта, 2024. 558 с.

Рецензія підготовлена на монографію «Криміналістичне вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні» за авторства кандидата юридичних наук, доцента А. В. Коваленка. Видання присвячене формулюванню теоретичних та праксеологічних засад окремого криміналістичного вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні.

Ключові слова: кримінальне провадження, доказування, криміналістичне вчення, збирання доказів, дослідження доказів, використання доказів, криміналістичні засоби.

Складно знайти в кримінальному процесуальному праві найбільш важливу, цікаву, захоплюючу, глибоку, спірну, перспективну для наукового пошуку та законодавчого вдосконалення підгалузь, ніж доказове право. Майже кожна норма, яка складає його зміст, має глибокий потенціал для дослідження, використання інтегративного знання для усвідомлення її сутності з метою подальшого застосування, знаходження балансу між захистом прав людини та розв'язання завдань кримінального провадження.

Прийняття Кримінального процесуального кодексу України, концептуальне змістовне оновлення сталих інститутів та поява нових, процеси конвергенції, практика Європейського суду з прав людини та Верховного Суду, реформаційні процеси в державі, які призвели до зміни правосвідомості суспільства в цілому – все це сприяло значному зростанню наукових досліджень, в яких у вимірі нової реальності були переглянуті багато догматичних підходів, що не відповідали потребам часу та ідеології людиноцентричності. Вітчизняна теорія доказового права вже має в своєму активі багато сучасних досліджень високої якості та здатних стати методологічним підґрунтям до подальших наукових розвідок.

Разом з тим, якщо кримінальна процесуальна теорія доказів та доказування протягом останніх років розвивається активно й продуктивно, то суміжне криміналістичне знання про особливості й специфічний інструментарій доказової діяльності від моменту здобуття Україною незалежності так і не було систематизовано й узагальнено на монографічному рівні. В цьому контексті викликає значний інтерес завдяки його актуальності та новаторському підходу представлене до уваги наукової громадськості дослідження молодого науковця Артема Володимировича Коваленка

«Криміналістичне вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні» (Коваленко А.В. Криміналістичне вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні : монографія. Київ : Алерта, 2024. 558 с.)

Видання складається із п'яти розділів, у яких автор логічно й послідовно викладає основні криміналістичні та релевантні кримінальні процесуальні наукові положення щодо особливостей здійснення доказової діяльності у кримінальному судочинстві.

У першому розділі рецензованої праці А. В. Коваленко запропонував новаторський погляд на концептуальні положення окремого криміналістичного вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні як складової загальної теорії криміналістики. Зокрема, автором висвітлено генезу вчення, його цільову проблематику, об'єкт, предмет і суб'єктів формування, мету, завдання та функції, сукупність методів наукового пошуку, юридичні, теоретичні та практичні підвалини, понятійно-категорійний апарат, архітекτονіку та місце цієї криміналістичної теорії в системі наукового знання.

Заслуговує на увагу використаний автором у межах другого розділу монографії підхід до визначення сутності та структури кримінального процесуального доказування відповідно до чинної моделі вітчизняного кримінального процесу. Окрім того, А. В. Коваленко обґрунтовано розширив традиційні криміналістичні підстави класифікації доказів у кримінальному провадженні, запропонував власне розуміння криміналістичних інструментів доказування та продемонстрував їх місце в загальній системі засобів кримінального процесуального доказування. Варто окремо відзначити, що автору вдалося гармонійно поєднати сучасні теоретичні положення кримінальної процесуальної і криміналістичної наук та сформулювати цілісний, комплексний підхід до розуміння природи доказування у кримінальному провадженні. Підхід автора заслуговує на його осмислення, ретельне вивчення, обговорення та подальший розвиток.

У третьому розділі праці детально розглянуто кримінальні процесуальні та криміналістичні засоби збирання доказів. Слід позитивно оцінити сформульовані автором наукові положення щодо сутності й засобів виявлення доказів (джерел, носіїв доказових відомостей), а також форм фіксації доказової інформації у кримінальному провадженні.

Четвертий розділ монографії присвячено кримінальним процесуальним та криміналістичним засобам дослідження доказів. Варто погодитися з автором, що головною формою дослідження доказів є судове дослідження. Водночас новаторським є підхід А. В. Коваленка щодо виокремлення попереднього та експертного дослідження, як форм опрацювання джерел (носіїв) доказової інформації, які передують судовому та сприяють його подальшому здійсненню.

Нарешті у п'ятому розділі рецензованого видання наведено авторське розуміння використання доказів як обґрунтування відповідною доказовою інформацією рішень уповноважених учасників кримінального провадження. А. В. Коваленко з'ясував сутність рішень у кримінальному провадженні, класифікував їх за низкою процесуально та криміналістично значущих підстав, а також висвітлив психологічний механізм прийняття рішень учасників процесу доказування у кримінальному провадженні.

Формулюючи власні висновки та рекомендації автор монографії спирається на належну емпіричну базу – результати узагальнення практики Європейського суду з прав людини, Верховного Суду, вироків національних судів першої інстанції у кримінальних справах, 100 ухвал слідчих судів судів першої інстанції, а також анкетування 272 фахівців у галузі кримінальної юстиції (109 (40,1%) слідчих, 42 (15,4%) прокурори,

40 (14,7%) адвокатів, 37 (12,9%) суддів, 35 (12,9%) науковців та 9 (3,3%) представників інших юридичних професій). Структура видання є логічною і впорядкованою. Текст праці характеризується високим науковим рівнем, а сформульовані автором висновки, пропозиції й рекомендації є теоретично та практично значущими.

Отже, монографія «Криміналістичне вчення про збирання, дослідження та використання доказів у кримінальному провадженні» є комплексною, завершеною та ґрунтовною науковою працею, яка становить значний науковий інтерес та заслуговує уваги учених-дослідників проблем доказування у кримінальному судочинстві, практиків – суб'єктів та учасників доказової діяльності, а також здобувачів вищої правничої освіти. Монографія закладає наукове підґрунтя для нових наукових розвідок та збагачує інтелектуальний потенціал вітчизняної правничої науки.

Kaplina O., Doctor of Law, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Honored Worker of Science and Technology of Ukraine, Head of the Department of Criminal Procedure, Yaroslav Mudryi National Law University (Kharkiv, Ukraine)

TIMELY SCIENTIFIC PUBLICATION ON THE DEVELOPMENT AND APPLICATION OF FORENSIC TOOLS IN CRIMINAL PROCEDURAL PROOF

The review is prepared for the monograph "The Forensic Doctrine on the Collection, Examination, and Use of Evidence in Criminal Proceedings" by Candidate of Legal Sciences, Associate Professor A. V. Kovalenko. The publication is dedicated to formulating the theoretical and praxeological foundations of a distinct forensic doctrine on the collection, examination, and use of evidence in criminal proceedings.

Key words: criminal proceedings, proof, forensic doctrine, evidence collection, evidence examination, evidence use, forensic tools.